ספר תהילים פרק כז

(א) לְדָוִד ה׳ אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אִירָא ה׳ מָעוֹז חַיַּי מִמִּי אֶפְחָד[1]:

לדוד יי נהורי ופורקני ממן אדחל יי עושנא דחיי ממן אדחל

(ב) בִּקְרֹב עָלַי מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי צָרַי וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָשְׁלוּ וְנָפָלוּ[2]:

כד יתקרבון עלי מבאשין לגרמא ית בסרי מעיקי ובעלי דבבי הנון אתקלו ונפלו

(ג) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה לֹא יִירָא לִבִּי אִם תָּקוּם עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ[3]:

אין תשרי עלי משרית רשיעי[4] לא אדחל לבבי אין תקום עלי קרבא בדא אנא סביר

– מאיר הנ״ך –

[1] לדוד ה׳ אורי וישעי ממי אירא. זה שאמר הכתוב (ישעיה י, יז) והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה. בנוהג שבעולם, אדם מדליק את הנר בפלטין שלו. שמא יכול לומר פלוני שהוא אוהבי ישתמש לאורו, ופלוני שהוא שונאי אל ישתמש לאורו. אלא הכל משתמשין לאורו. אבל הקב״ה אינו כן, אלא, והיה אור ישראל וגו׳. בני יראו ושונאי אל יראו. וכבר עשה דוגמא זו במצרים, (שמות י, כג) ולא ראו איש את אחיו וגו׳ ולכל בני ישראל היה אור. (שם יג, כא) וה׳ הולך לפניהם יומם. ואומר, (שם יד, כ) ויאר את הלילה ויהי הענן והחושך. ואומר, (מיכה ז, ח) כי אשב בחשך ה׳ אור לי. לכך נאמר, אורי וישעי ממי אירא. ואומר, (תהלים מג, ג) שלח אורך ואמתך. (לכך נאמר דוגמא לעתיד) ברא האור שאין ראויין בו, גנזו לעתיד לבוא אל הצדיקים. שנאמר (משלי יג, ט) אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך. ואומר, (בראשית א, ד) וירא אלהים את האור כי טוב. רבי יהודה ברבי סימון אמר, הבדילו את האור לעצמו. משל למלך, שראה מנה יפה ואמר זה שלי. כך, כשברא הקב״ה את עולמו אמר אין כל בריה יכולה להשתמש בה, אלא אני. וכן הוא אומר, (דניאל ב, כב) ונהורא עמיה שרי. אמר רבי אבין, נטלו הקב״ה ונתעטף בו כטלית והבריק את העולם מזיוו. הדא הוא דכתיב, (תהלים קד, ב) עוטה אור כשלמה. ורבנן אמרי, הבדילו לעצמו ליתן לצדיקים לעתיד לבוא. משל למלך, שהיה לו מנה יפה ואמר זו לבני. וכן הוא אומר, (שם צז, יא) אור זרוע לצדיק. אמר דוד לפני הקב״ה, רבונו של עולם ואימתי הוא בא. אמר לו, כשיגיע הקץ ותבנה ירושלים ואני מביא אותו האור. שנאמר (ישעיה ס, א) קומי אורי כי בא אורך. אבל לעתיד לבוא, לאומות העכו״ם יהיה חשך. שנאמר (שם, ב) כי החשך יכסה ארץ. ונאמר (שם י, יז) והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה. מהו (שם) שיתו ושמירו. אלו המפונקין שבהם. אמר לו דוד, האר לנו מאותו האור, שנאמר (תהלים קיח, כז) אל ה׳ ויאר לנו. אמר הקב״ה, חייך, שאני מביא אותו אור לישראל וחשך לאומות העכו״ם. שנאמר (ישעיה ס, ב) כי הנה החשך יכסה ארץ. אבל לישראל, (שם) ועליך יזרח ה׳. וכו׳ מי היה מאיר להם [במלחמת עמק רפאים]. זיקים וברקים היו מאירים לו. הוי, ה׳ אורי וישעי. וכו׳ דבר אחר ה׳ אורי וישעי. אורי בים, שנאמר (שמות יד, כ) ויאר את הלילה. וישעי בים, שנאמר (שם, יג) התיצבו וראו את ישועת ה׳. ממי אירא, (שם) ויאמר משה אל העם אל תיראו. ה׳ מעוז חיי, (שם טו, ב) עזי וזמרת יה. ממי אפחד, (שם, טז) תפול עליהם אימתה ופחד. ועי׳ ויק״ר פכ״א סי׳ ד: רבנן פתרין קרא בראש השנה ויום הכפורים אורי בר״ה וישעי ביום הכפורים ממי אירא.

[2] מדרש תהלים: בקרוב עלי מרעים, (שם יד, י) ופרעה הקריב. לאכול את בשרי, (שם טו, ט) תמלאמו נפשי. וכו׳ צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו, (תהלים קלו, טו) ונער פרעה וחילו בים סוף. וכו׳ בקרוב עלי מרעים, אלו אומות העכו״ם. לאכול את בשרי. שהן באין לקטרג את ישראל, ואומרים לפני הקדוש ברוך הוא, אלו עובדי עבודה זרה ואלו עובדי עבודה זרה. צרי ואויבי לי.

[3] מדרש תהלים: מכאן ואילך אמרו ישראל, אם תחנה עלי מחנה, של מצרים. לא ייראה לבי. וכו׳ אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח. ואין זאת, אלא תורה. שנאמר (דברים ד, מד) וזאת התורה. וכו׳ את מוצא, מנין השט״ן בגימטריא שס״ד. כל ימות השנה יש לו רשות לקטרג, חוץ מיום הכפורים (וראש השנה). מכאן אמרו ישראל, אם תחנה עלי מחנה. אומות העכו״ם. לא ייראה לבי. ואם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח. אמר רבי לוי, אכסיטורין שכתבת בתורה, (ויקרא טז, ג) בזאת יבא אהרן. ועי׳ ויק״ר פכ״א סי׳ א: אם תחנה עלי מחנה של מצרים לא ייראה לבי אם תקום עלי מלחמתן של מצרים בזאת אני בוטח בזאת שהבטחתני שנאמר ה׳ ילחם לכם. עיי״ש סי׳ ב: אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא אם תחנה עלי מחנה של פלשתים לא ייראה לבי אם תקום עלי מלחמה של פלשתים בזאת אני בוטח בזאת אמר רבי לוי בסקווטריס שהכתיב לנו משה בתורה ואמר להם לזקנים (דברים לג) וזאת ליהודה. עיי״ש סי׳ ג: אמר דוד אם תחנה עלי מחנה של עמלקים לא ייראה לבי אם תקום עלי מלחמה של עמלקים בזאת אני בוטח א״ר לוי בסקווטריס שהכתיב משה לזקנים וזאת ליהודה. עיי״ש סי׳ ד: אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא אם תחנה עלי מחנה של סמא״ל לא ייראה לבי שהבטחתני בזאת יבא אהרן אל הקדש.

בזאת אני בוטח – במה שאמר למעלה ה׳ מעוז חיי:

(ד) אַחַת שָׁאַלְתִּי מֵאֵת ה׳ אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שִׁבְתִּי בְּבֵית ה׳ כָּל יְמֵי חַיַּי לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה׳ וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ[5]:

חדא בעיתי מן קדם[6] יי יתה אתבע דאתב[7] בבית מקדשא דיי[8] כל יומי חיי למחמי בבסימותא דיי ולבקרא בהיכליה

ולבקר בהיכלו – לירלות שם בכל בקר ובקר כך פירשו לונש, ומנחם חברו עם לא יבקר בין טוב לרע (ויקרא כ״ו), אבל לונש פתר לשון בוקר:

(ה) כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסֻכָּה בְּיוֹם רָעָה יַסְתִּרֵנִי בְּסֵתֶר אָהֳלוֹ בְּצוּר יְרוֹמְמֵנִי[9]:

ארום יטשנני בטלליה[10] ביום בישתא יטמרנני בטמור משכניה בכרך תקיף[11] ירורם יתי

כי יצפנני בסכה – בטוח אני שיצפנני בבית מקדשו ושניו בסדר עולם שהמקרא הזה נאמר על יואש בן אחזיה שהסתירתו יהושבע אחותו בעליית בית קדשי הקדשים, כענין שנאמר (מלכים ב י״א) ויהי אתה בית ה׳ מתחבא שש שנים. בצור ירוממני – העמיד על סלע רגלי:

(ו) וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי עַל אֹיְבַי סְבִיבוֹתַי וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה לַה׳[12]:

והשתא יתרורם רישי על בעלי דבבי חזור חזור ואכוס במשכניה נכסי רעוא אשבח[13] ואביע קדם[14] יי

זבחי תרועה – זבחים שאומר עליהם שיר:

(ז) שְׁמַע ה׳ קוֹלִי אֶקְרָא וְחָנֵּנִי וַעֲנֵנִי:

קבל יי צלותי במקראי וחוס עלי ורחם יתי[15]

---

[4] רשעים.

[5] מדרש תהלים: אחת שאלתי מאת ה׳. רבי אבא בר כהנא אמר, מלכות שאל. את מוצא, דוד שאל אחת. ושלמה, שאל שתים. שנאמר (משלי ל, ז) שתים שאלתי מאתך. וכו׳ דבר אחר אחת שאלתי. אמר לו הקב״ה, בתחלה אתה אומר, אחת שאלתי, שבתי בבית ה׳. וחזרת ואמרת, לחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו. אמר לפניו, רבונו של עולם לא יהא העבד שוה לרבו. עי׳ ילקוט תהלים רמז תשו: ד״א אחת שאלתי, א״ל הקב״ה דוד בתחלה אתה אומר אחת שאלתי ואח״כ אתה שאל כמה שאלות שנאמר שבתי בבית ה׳ וגו׳, א״ל רבש״ע ממך למדתי לא יהא העבד שוה לרבו, בתחלה אמרת ועתה ישראל מה ה׳ אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ואח״כ פתחת להם מצות הרבה שנאמר ללכת בכל דרכיו הוי דיו לעבד שיהא כרבו. עי׳ מדרש אגדת בראשית לח: שבתי בבית ה׳ כל ימי חיי (תהלים כז ד) לעולם הבא.

[6] מלפני.

[7] שאשב.

[8] המקדש של ה׳

[9] מדרש תהלים: כי יצפנני בסוכה ביום רעה. ביום רעתה של בת שבע. ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי.

[10] בצלו

[11] בכרך חזק.

[12] עי׳ תנחומא אמור טז: ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה (תהלים כז) כיון שעשו ישראל אותו מעשה היו או״ה אומרין אין להם תקומה ואינו חוזר עליהם לעולם כיון ששמעו ישראל שיקרבו קרבן שור רמה ראשם שנא׳ (שם) ועתה ירום ראשי והיו מהלכין בהרמת ראש ואומרין עכשיו אנו יודעין שנתרצה לנו הקב״ה שנא׳ (שם) ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה לה׳

[13] רצון אשביח.

[14] לפני

[15] ורחם אותי.

(ח) לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי אֶת פָּנֶיךָ ה׳ אֶבַקֵּשׁ:

לך אמר לבי בעי אפי ית סבר[16] אפך יי אתבע

לך אמר לבי בקשו פני – בשבילך בשליחותיך אומר (לי) לבי בקשו כלכם ישראל את פני ואני שומע לו, את פניך ה׳ אבקש. לך – כמו (איוב ל״ג) הן אני כפיך לאל, במקומו, אם לאל תריבון (איוב י״ג), במקומו, אף כאן לך אמר לבי במקומך בא אלי לבי לומר כן:

(ט) אַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי אַל תַּט בְּאַף עַבְדֶּךָ עֶזְרָתִי הָיִיתָ אַל תִּטְּשֵׁנִי וְאַל תַּעַזְבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׁעִי:

לא תסלק שכנתך[17] מני לא תצלי[18] ברוגזא לעבדך סיועי הויתא לא תטלטל יתי[19] ולא תשבקנני אלהא דפורקני

אל תט – אל תכריע כמו ויט שמיס (תהילים י״ח):

(י) כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וַה׳ יַאַסְפֵנִי[20]:

מטול דאבא ואמא ישבקו יתי יי יכנוש לי

כי אבי ואמי עזבוני – בשעת תשמיש להנאתן נתכוונו כיון שגמרו הנאתן זה הופך פניו אילך וזה הופך פניו אילך. וה׳ יאספני – הקב״ה שומר את הטיפה ולא את העובר:

(יא) הוֹרֵנִי ה׳ דַּרְכֶּךָ וּנְחֵנִי בְּאֹרַח מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרָי:

אלפני יי אורחתך ודברני בהלכתא תריצא מטול תושבחתי

(יב) אַל תִּתְּנֵנִי בְּנֶפֶשׁ צָרָי כִּי קָמוּ בִי עֵדֵי שֶׁקֶר וִיפֵחַ חָמָס:

לא תמסרנני ברעות[21] מעיקי ארום קמו עלי סהדי שקרא וממללי[22] חטופא

בנפש צרי – בתאות שונאי להיות תאותם מתקיימת עלי. ויפח חמס – רודפי רעה לשון אחר לשון מוקש (סא״א):

(יג) לוּלֵא הֶאֱמַנְתִּי לִרְאוֹת בְּטוּב ה׳ בְּאֶרֶץ חַיִּים[23]:

אלולי די הימנית למחמי בטובא דיי בארעא דחיי עלמא[24]

– מאיר הנ״ך –

[16] שמחת.

[17] תסלק שכינתך.

[18]

[19] תטלטל אותי.

[20] עי׳ ויק״ר פי״ד סי׳ ה: אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים כלום נתכוון אבא ישי להעמידני והלא לא נתכוון אלא להנאתו תדע שהוא כן שמאחר שעשו צרכיהן זה הופך פניו לכאן וזו הופכת פניה לכאן ואתה מכניס כל טיפה וטיפה שיש בו והוא שדוד אמר (שם כז) כי אבי ואמי עזבוני וה׳ יאספני.

[21] ברצון.

[22] ומדברי.

[23] מדרש תהלים: זבדי בר לוי אמר, כל מקום שנאמר לולא, בזכות אבות. וכו׳ רבי יוחנן אמר, כל לולא, בזכות המקום. שנאמר (ישעיה א, ט) לולי ה׳ צבאות. רבי לוי אמר, בזכות התורה. שנאמר (תהלים קיט, צב) לולי תורתך שעשועי. ובזכות האמונה, לולא האמנתי לראות. עי׳ ברכות ד ע״א: למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו שמא יגרום החטא. עי׳ ילקוט משלי רמז תתקמז: עשרה דברים נקראו חיים, הקב״ה אלהים חיים, תורה שנאמר עץ חיים היא, ישראל שנאמר ואתם הדבקים בה׳ וגו׳ חיים וגו׳, חכמים שנאמר תורת חכם מקור חיים, צדיקים פרי צדיק עץ חיים, גן עדן ועץ החיים בתוך הגן, ארץ ישראל ונתתי צבי בארץ

לולא האמנתי וגו' – אם לא שהאמנתי בהקב"ה כבר קמו בי אותם עדי שקר וכלוני, לולא נקוד עליו למדרש שדרשו רבותינו יודע אני שאתה נותן שכר לצדיקים לעולם הבא אבל איני יודע אם יש לי חלק עמהם אם לאו:

(יד) קַוֵּה אֶל ה' חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל ה':[25]

סבור על[26] יי תקוף ועלם לבך וסבור על[27] יי

וקוה אל ה' – ואם לא תתקבל תפלתך חזור וקוה:

ספר תהילים פרק כח

(א) לְדָוִד אֵלֶיךָ ה' אֶקְרָא צוּרִי אַל תֶּחֱרַשׁ מִמֶּנִּי פֶּן תֶּחֱשֶׁה מִמֶּנִּי וְנִמְשַׁלְתִּי עִם יוֹרְדֵי בוֹר:[28]

לדוד לותך יי אנא אקרי תקיפי לא תשתוק מני דלמא תשתוק[29] מני ואתמתלית עם נחתי גובא

(ב) שְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנַי בְּשַׁוְּעִי אֵלֶיךָ בְּנָשְׂאִי יָדַי אֶל דְּבִיר קָדְשֶׁךָ:[30]

קבל בקל בעותי במצליי[31] לותך כד אפרוש ידי בצלו קדם היכל[32] קדשך

(ג) אַל תִּמְשְׁכֵנִי עִם רְשָׁעִים וְעִם פֹּעֲלֵי אָוֶן דֹּבְרֵי שָׁלוֹם עִם רֵעֵיהֶם וְרָעָה בִּלְבָבָם:[33]

לא תנגדינני עם רשיעיא ועם עבדי עולא די ממללין שלמא עם חבריהון ובישתא בלבהון

אל תמשכני – אל תרגילני עם רשעים אטרירא"ש מו"י בלעז

(ד) תֵּן לָהֶם כְּפָעֳלָם וּכְרֹעַ מַעַלְלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם תֵּן לָהֶם הָשֵׁב גְּמוּלָם לָהֶם:

הב להון כעובדיהון וכבישות עובדיהון[34] כעובדי ידיהון פרע[35] להון אתיב פורענותהון[36] להון

(ה) כִּי לֹא יָבִינוּ אֶל פְּעֻלַּת ה' וְאֶל מַעֲשֵׂה יָדָיו יֶהֱרְסֵם וְלֹא יִבְנֵם:[37]

מטול דלא מתבינין לאורייתא דיי[38] ולעובדי אידוי[39] יפגרנון ולא יבננון

חיים, ירושלים אתהלך לפני ה' בארצות החיים, גמילות חסדים שנאמר כי טוב חסדך מחיים, מים שנאמר מקור מים חיים.

[24] חיי עולם.

[25] מדרש תהלים: קוה אל ה'. אמר ר' חייא בר אבא, אם נתפללת וחזרת ונתפללת, תהא מבושר שנשמעת תפלתך והוא עתיד לעשות רצונך. ומה טעם, קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'. עי' ברכות לב ע"ב: אמר רבי חמא ברבי חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'. עי' ברכות דף לב ע"ב: תנו רבנן ארבעה צריכין חזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ וכו' תפלה מנין שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'.

[26] תבטח על.

[27] ותבטח על.

[28] מדרש תהילים: כתוב (איכה ג, כד) חלקי ה' אמרה נפשי. ישראל אומרים, אין חלקנו אלא הקב"ה, שנאמר, חלקי ה'. והקב"ה אומר, אין לחלקי אלא ישראל, שנאמר (דברים לב, ט) כי חלק ה' עמו. לפיכך, כשישראל מתפללין הוא עונה אותם מיד, שנאמר, אליך ה' אקרא.

[29] תשתוק.

[30] עי' מדרש תהלים ל: אמר רבי אבא, מהו (תהלים כח, ב) אל דביר קדשך. ממקום שהדברות יוצאות לעולם, שנאמר (ישעיה ב, ג) כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים. וכתיב, (תהלים סח, לו) נורא אלהים ממקדשיך.

[31] תקבל בקול בקשתי בתפילתי

[32] בתפילה לפני היכל.

[33] מדרש תהלים: אל תמשכני עם רשעים. אמר רבי אבא בר זעירא, מתוך גנותן של שבטים את יודע שבחן. כתיב, (בראשית לז, ד) וישנאו אותו ולא יכלו וגו'. מה דבליבא הוי בפומא. ברם, להלן, (שמואל-ב יג, כב) ולא דבר אבשלום עם אמנון למרע ועד טוב. מה דבליבא לא בפומא.

[34] מעשיהם.

[35] תפרע.

[36] פורענותם.

(ו) בָּרוּךְ ה׳ כִּי שָׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנָי:

בריך יי ארום קבל קל צלותי[40]

(ז) ה׳ עֻזִּי וּמָגִנִּי בּוֹ בָטַח לִבִּי וְנֶעֱזַרְתִּי וַיַּעֲלֹז לִבִּי וּמִשִּׁירִי אֲהוֹדֶנּוּ[41]:

יי עושני ותריסי ביה סבר לבי וסעדני ודאיץ לבי ומתושבחתי אודה קדמוי[42]

ומשירי אהודנו – ומה היא ההודיה ה׳ עוז למו לאותן התלוין בו בעת שמעוז ישועות משיחו הוא

(ח) ה׳ עֹז[43] לָמוֹ וּמָעוֹז יְשׁוּעוֹת מְשִׁיחוֹ הוּא:

יי תקוף להון[44] ועושנא פורקנות משיחיה הוא

(ט) הוֹשִׁיעָה אֶת עַמֶּךָ וּבָרֵךְ אֶת נַחֲלָתֶךָ וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד הָעוֹלָם[45]:

פרוק[46] ית עמך וברך ית אחסנתך זון להון וסובר יתהון[47] עד עלמא

ורעם – לשון מרעה

ספר תהילים פרק כט

(א) מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַה׳ בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַה׳ כָּבוֹד וָעֹז[48]:

תושבחתא לדוד הבון קדם יי תושבחתא כתי מלאכיא[49] בני אלים הבון קדם[50] יי איקר ועשנא

הבו לה׳ – הכינו לה׳ והכינו לו אתם בני אילי הארץ מכאן שאומריס אבות, ומנחס חבר הבו לשון נתינה, אליס שריס (סא״ל). הבו לה׳ כבוד ועוז – מכאן שאומריס גבורות:

---

[37] כי לא יבינו אל פעולות ה׳. חזקיה אמר, אלו התקופות. רבי יהושע אומר, אלו ההגדות. ורבנן אמרו, זו קריאת שמע, שהן קורין יוצר אור. ואל מעשה ידיו. כמה שנאמר, (בראשית א, טז) ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים. יהרסם בעולם הזה, ולא יבנם לעולם הבא.

[38] לתורת ה׳.

[39] ידוי?

[40] קביל קול תפילתי.

[41] ה׳ עזי ומגני. אמר רבי סימון, משל למלך שהיה לו מרגלית אחת. בא בנו ואומר לו, תן אותה לי. אמר לו, אינה שלך. הטריח עליו ונתנה לו. כך אמרו ישראל לפני הקב״ה, והיו מבקשים שיתן להם את התורה. אמר להם, אינה שלכם מן העליונים היא. כיון שהטריחו נתנה להם, שנאמר (תהלים כט, יא) ה׳ עוז לעמו יתן. א״ר יוחנן, אמרו ישראל, נתן לו משירי הודיות שנתן לנו את התורה, שנאמר, ומשירי אהודנו:

[42] ומתשבחות אודה לפניו.

[43] עי׳ ילקוט שמות רמז רנא: אין עוזך אלא מלכות שנאמר ה׳ בעזך ישמח מלך ואומר ה׳ עוז למו ומעוז ישועות משיחו הוא.

[44] להם

[45] מדרש תהלים כט: והקימותי עליהם רועה אחד ורעה אתהם את דוד עבדי. אמר לו דוד, אתה מושיע ואתה רועה. וכן הוא אומר, (תהלים כח, ט) הושיעה את עמך.

[46] תגאל

[47] תפרנס אותם ותבטח אותם??

[48] מדרש תהלים: מזמור לדוד הבו לה׳ בני אלים. זה שאמר הכתוב על ידי יחזקאל, (יחזקאל לד, כב) והושעתי לצאני ולא תהיינה עוד לבז. ומה אני עושה להן, דוד ירעה אותם. שנאמר (שם, כג) והקימותי עליהם רועה אחד ורעה אתהם את דוד עבדי. אמר לו דוד, אתה מושיע ואתה רועה. וכן הוא אומר, (תהלים כח, ט) הושיעה את עמך. אמר לו הקב״ה, אני מעכב אותם התפללו לפני. הבו לה׳ בני אלים (הבו). דבר אחר בני אלים. בני אלמים, בני חרשים, בנים שיש להם מה להשיב למקום, ואינן משיבין. וכן ישעיה אומר, (ישעיה מב, יט) מי עור כי אם עבדי וחרש כמלאכי אשלח מי עור כמשולם ועור כעבד ה׳. וכן הוא אומר, (בראשית כב) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה׳ יראה. אמר לו, ראה, היה לי להשיבך ולא השיבותיך והחרשתי. אמר לו הקב״ה, מה היה לך להשיב. אמר לו, אמש אמרת לי, (שם כא, יד) כי ביצחק יקרא לך זרע. ועכשיו אמרת לי, קח נא את בנך. (אמר לו איזה מהן, את יחידך. אמר לו, זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו. אמר לו, אשר אהבת. אמר לו, שניהם אני אוהב. אמר לו, את יצחק). וכשם שהיה לי להשיבך ולא השיבותך, כך כשיבואו בני לידי עבירות, זכור להם זו השעה ותשא להם פנים. שנאמר (במדבר ו, כו) ישא ה׳ פניו אליך. כשם שנשאתי לך פנים. לכך נאמר, הבו לה׳ בני אלים. דבר אחר, בנים של אותם שנשחטים כאילים. אברהם אמר אני שוחט, ויצחק אמר אני נשחט.

[49] לפני ה׳ תשבחות כתי המלאים

[50] לפני.

(ב) הָבוּ לַה׳ כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַה׳ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ[51]:

הבון קדם[52] יי איקר שמיה סגידו קדם[53] יי בשבהורת קודשא

כבוד שמו – זו קלוסת הסס ויס במזמור זה שמנה עשרה לזכרות וכנגדן תקנו י״ח ברכות

(ג) קוֹל ה׳ עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה׳ עַל מַיִם רַבִּים[54]:

קלא דיי שמיע[55] על מיא בתקוף איקריה אכלי[56] יי על מיין סגיאין

קול ה׳ על המיס – על יס סוף ירעס משמיס ה׳ וגו׳ (תהילים י״ח). הרעיס – טורמינטאו״ס בלעז:

(ד) קוֹל ה׳ בַּכֹּחַ קוֹל ה׳ בֶּהָדָר[57]:

קלא דיי שמיע[58] בחילא קלא דיי שמיע[59] בשבהורא

קול ה׳ בכח – בשעת מתן תורה למלס את קולו לפי כחן של ישראל שנאמר והאלהים יעננו בקול

– מאיר הנ״ך –

[51] מדרש תהלים: הבו לה׳ כבוד שמו. בשעה שאני זוכר שמו אתם הבו לה׳ כבוד. כשם שאמר משה, (דברים לב, ג) כי שם ה׳ אקרא הבו גודל לאלהינו. התפללו תפלות לפניו. אמרו לו, מנין אנו יודעים מכמה. אמר להם, ראו כמה אזכרות יש בפרשה זו, והן שמנה עשרה. לכך נאמר, כבוד ועז. אמרו לו, מנין אנו יודעין מהיכן נתחיל. אמר להן, מה כתיב בראש הפרשה, הבו לה׳ בני אלים. בני אברהם יצחק ויעקב. אף אתם ברכו ברכה ראשונה, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. ומה באזכרה שניה, כבוד ועז. אף אתם, תנו כבוד לשמו שהוא מחיה מתים. ומה באזכרה שלישית, כבוד שמו. אף אתם, ברכוהו האל הקדוש. מנו לו שמנה עשרה ברכות, כנגד שמנה עשרה אזכרות שאמר דוד בהבו לה׳ בני אלים. עי׳ ברכות ל ע״ב: אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש וכו׳ מנא הני מילי וכו׳ מהכא השתחוו לה׳ בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בחרדת ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה הוה מציין נפשיה והדר מצלי. עי׳ תנא דבי אליהו רבה ב: הבו לה׳ כבוד ועוז הבו לה׳ כבוד שמו ואין כבוד אלא תורה שנאמר ישימו לה׳ כבוד ותהלתו באיים יגידו (ישעיה מב) ואומר תנו לה׳ אלהיכם כבוד וגו׳ (ירמיה יג) השתחוו לה׳ בהדרת קודש מכאן אמרו אל יעמוד אדם בתפלה עד שיאמר הלכה אחת או פסוק אחד לכך נאמר השתחוו לה׳ בהדרת קודש.

[52] לפני.

[53] לפני

[54] עי׳ ירושלמי ברכות דף לג ע״ב: שבע של שבת מניין אמר רבי יצחק כנגד ז׳ קולות שכתוב בהבו לה׳ בני אלים. ב״ר פ״ה סי׳ ד: נעשה קולו של הקב״ה מטטרון על המים הה״ד (תהלים כט) קול ה׳ על המים. ע״י שיה״ש רבה פ״א סי׳ יט: מה המים [יורדים בעולם מדרש תהלים א] בקולי קולות שנא׳ (תהלים כט) קול ה׳ על המים כך תורה בקולי קולות שנאמר (שמות יט) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים. עי׳ ספרי ברכה ב: כשנגלה הקב״ה ליתן תורה לישראל הרעיש את העולם כולו על יושביו שנאמ׳ קול ה׳ על המים אל הכבוד הרעים כיון ששמעו אומות העולם את הקולות נתקבצו כולם אצל בלעם אמרו לו כמדומים אנחנו שהמקום מאבד את עולמו אמר להם והלא כבר נאמר ולא יהיה עוד המים למבול אמרו לו הקול הזה מהו אמר להם ה׳ עוז לעמו יתן ואין עוז אלא תורה שנ׳ (איוב יב) עמו עוז ותושיה אמרו לו אם כן ה׳ יברך את עמו בשלום. עי׳ ברכות כח ע״ב: ברכת הצדוקים ביבנה תקנוה כנגד מי תקנוה אמר רבי לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד אל הכבוד הרעים. עי׳ שמ״ר פט״ו סי׳ כח: זעזע את הימים והראהו את בן נפילים שנאמר (תהלים כט) קול ה׳ על המים זעזע את הישוב והראהו את הצב שנאמר (שם) קול ה׳ שובר ארזים זעזע את המדבר והראהו שם את הדואר שנא׳ (שם) קול ה׳ יחיל מדבר זעזע את האש והראהו את הסלמנדרא שנאמר (שם) קול ה׳ חוצב להבות אש ואימתי עשה לו כן בזה לכם הטמא זעזע את העולם והראה לו את הלבנה שנאמר (שם) קול ה׳ בכח.

[55] נשמע.

[56] בחוזק כבודו ???

[57] עי׳ שמ״ר פ״ה סי׳ ט: ואף משה לפי כחו שנאמר (שמות יט) משה ידבר והאלהים יעננו בקול בקול שהיה יכול לסובלו וכה״א (תהלים כט) קול ה׳ בכח בכחו לא נאמר אלא בכח בכחו של כל אחד ואחד ואף נשים מעוברות לפי כחן.

[58] נשמע.

[59] נשמע.

(שמות י"ט) בקולו של משה

(ה) קוֹל ה' שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר ה' אֶת אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן[60]:

קלא דיי מתבר ארזיא ותבר מימרא[61] דיי ית ארזי לבנון

קול ה' שובר ארזים – האומות כענין שנאמר (שמואל א ז') וירעם ה' בקול גדול על פלשתים וגו', כי מקול ה' יחת אשור (ישעיה ל') ובשעת מתן תורה כי מי כל בשר וגומר ויחי (דברים ד') אתה שמעת וחיית ואומות העולם שומעים ומתים

(ו) וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיוֹן כְּמוֹ בֶן רְאֵמִים:

ושורנון היך עגל לבנן וטור מסרי פרוי[62] היך בר רמיא

וירקידם כמו עגל – את הארזים ואת ההרים שבאו לשמוע מתן תורה. לבנון ושריון – שמות ההרים

(ז) קוֹל ה' חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ[63]:

קלא דיי מנסר[64] שלהובין די נור

חוצב להבות אש – טיילנ"ט בלעז, ורבותינו פירשו שהיה הדבור של עשרת הדברות יוצא בלהבות אש מפיו ונחקק על הלוחות כתבניתם

(ח) קוֹל ה' יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל ה' מִדְבַּר קָדֵשׁ:

קלא דיי מרטש[65] מדברא מרטש מימרא[66] דיי מדברא דרקם[67]

יחיל מדבר – לשון חיל כיולדה (ירמיה ו'). יחיל ה' מדבר קדש – הוא מדבר סיני כמו שאמרו רבותינו במסכת שבת ה' שמות נקראו לו מדבר סיני מדבר לין מדבר קדש מדבר קדמות מדבר פארן, מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו

(ט) קוֹל ה' יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד[68]:

קלא דיי מכטין[69] אילתא ומזליח חות חורשא ובמקדשיה דלעיל כולהון שמשוי אמרין איקר קדמוי[70]

– מאיר הנ"ך –

[60] עי' ירושלמי ברכות דף יז ע"א: מפני מה התקינו מברך השנים ברכה תשיעית כנגד קול ה' שובר ארזים שהוא עתיד לשבר כל בעלי שערים. עי' מכילתא דר' שמעון בר יוחאי - הוספה ו: האבות כשהיה הקב"ה מדבר עמהן לא היה קולו (מרעים) [מרעיש] את העולם אלא בחשאי שלא היה הצורך להשמיע בני דורן: אבל שאר הנביאים כשהיה הקב"ה מדבר עמהן היה מרעיש את העולם שנ' (תהלים כט ה) קול ה' שובר ארזים: בד"א עד שלא הוקם המשכן אבל משהוקם המשכן נתייחד מקום לדבור ולא היה העולם מרעיש. עי' תנחומא בשלח ט: למה נמשלו ישראל לתולעת לומר לך מה תולעת הזה אינו מכה את הארזים אלא בפיו והוא רך ומכה את הקשה כך אין להם לישראל אלא תפלה שהעכו"ם נמשלו כארזים שנאמר (יחזקאל לא) הנה אשור ארז בלבנון ואומר וישבר ה' את ארזי הלבנון.

[61] דבר.

[62] וטור מסרי פרוי???

[63] עי' מכילתא פרשת בחדש ט: רבי עקיבא אומר רואין ושומעין הנראה ואין דבר שלא יצא מפי הגבורה ונחצב על הלוחות שנאמר (תהלים כ"ט) קול ה' חוצב להבות אש. עי' ילקוט שמעוני שמות רמז ש: וכל העם רואים את הקולות רואים את הנראה ושומעין את הנשמע ראו דבר של אש יוצא מפי הגבורה ונחצב על הלוחות שנאמר קול ה' חוצב להבות אש.

[64]

[65]

[66] דבר.

[67] של רקם.

[68] שמ"ר פט"ו סי' כח: הראה לו מעשה שמן המשחה שנאמר (שם) קול ה' יחולל אילות ויחשוף יערות אלו סמני הקטרת (שם) ובהיכלו כלו אומר כבוד כל המלכים כל אחד ואחד היו אומרים

קול ה׳ יחולל אילות – יפחיד ויחיל לעתיד את הרשעים שה׳ עומדות עכשיו בחוזק כאילות כענין שנאמ׳ (תהילים יח) משו׳ רגלי כאילו׳ א״כ פנחס כאילים אין כתיב כאן אלא כאילות כנקבות שרגלי הנקיבות עומדות יותר מן הזכריס, ל״א יחולל קריא״ה בלעז, כמו לפני גבעות חוללתי (משלי ח׳) (סא״א). ויחשוף יערות – כמו מחשוף הלבן (בראשית ל׳) יקלף עלי היער כלומר יפשוט מכבודס המשולים כעלי היער אשר כגובה ארזים גובהו. ובהיכלו – שיבנה כולו אומר כבוד, הכל יקלסוהו שם ויאמרו ה׳ למבול ישב בגדולתו יחידי וגם עתה וישב ה׳ לבדו מלך לעולס, והאלילים כליל יחלוף, אבל לעמו יתן עוז וברכת שלוס, ורבותינו דרשוהו במתן תורה שנתפחדו ונתבהלו האומות ובאו להס אצל בלעם ואמרו לו מה קול ההמון שמענו שמא מבול הוא בא להביא לעולס אמר להס כבר נשבע שלא יביא מבול אלא קול הממון שמעתס, הקב״ה נותן תורה לעמו

(י) ה׳ לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב ה׳ מֶלֶךְ לְעוֹלָם[71]:

יי בדר טופנא יתיב על כורסי דדינא למתפרע מנהון ויתיב יי על כורסי רחמותא ושזיב ית נח ומלך על בנוי לעלמי עלמין[72]

(יא) ה׳ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה׳ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם[73]:

יי אוריתא[74] לעמיה יהב יי יברך ית עמיה בשלם

כבודו של הקב״ה התחילו כלן נותנין שבח לו שנאמר (שם קלח) יודוך ה׳ כל מלכי ארץ. עי׳ זבחים דף קטז ע״א: מתן תורה שמע [ובא] שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל [מלכי] עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה שנאמר ובהיכלו כולו אומר כבוד נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם (אמר להם) ה׳ למבול ישב [אמר להם] וישב ה׳ מלך לעולם כבר נשבע הקב״ה שאינו מביא מבול לעולם וכו׳. עי׳ תנא דבי אליהו רבה פרק ב: למה ישראל דומין בעוה״ז לפני אביהן שבשמים לאילה זו שמעברת בצער ויולדת בצער תחלתה קשות ונחת רוח בסוף שנאמר קול ה׳ יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כולו אומר כבוד, באותה שעה יהיה כל העולם מרתיע ויאמרו שמא בא מבול לעולם לאבד את העולם שנאמר ה׳ למבול ישב, השיבה רוח הקודש אותן ויאמר לא בא מלך מלכי המלכים הקב״ה אלא לעשות משתה לבניו ויאמר לא באתי אלא למלוך על כל העולם שנאמר וישב ה׳ מלך לעולם ומפני מה אני מולך מפני שאתם מפרכסין במעשיכם הטובים ובתלמוד תורה שנאמר ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום:

69

70 ומזליח חות חורשא ובמקדשו שלמעלה כל המשמשים אומרים כבוד לפניו.

71 עי׳ ירושלמי ברכות דף יז ע״ב: מפני מה התקינו שומע תפילה ברכה חמש עשרה כנגד ה׳ למבול ישב שהוא כולה את הפורענות מלבוא לעולם.

עי׳ שמ״ר פי״ז סי׳ ד: אנו מוצאין בדור המבול בישיבה דן אותם האלהים שנאמר (תהלים כט) ה׳ למבול ישב וכו׳ אבל לעתיד לבא הוא עומד ודן את עולמו בעמידה

72 ה׳ בדור המבול ישב על כסא דין ליפרע מהם וישב ה׳ על כסא רחמים והציל את נח ומלך על בניו לעולמי עולמים.

73 עי׳ עוקצים (פ״ג מי״ב): אמר רבי שמעון בן חלפתא, לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כט), יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום. עי׳ מסכת דרך ארץ זוטא פרק השלום: א״ר יהושע גדול הוא השלום שבשעה שעמדו ישראל ואמרו כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע (שמות כד) שמח בהן הקב״ה ונתן להם תורתו וברכם בשלום שנאמר (תהלים כט) ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום. עי׳ ברכות ו ע״א: בזרוע עזו אלו תפילין שנאמר ה׳ עוז לעמו יתן. עי׳ זבחים קטז ע״א: אמר [בלעם] להם [למלכי אומות העולם] חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע״ד דורות קודם שנברא העולם וביקש ליתנה לבניו שנאמר ה׳ עוז לעמו יתן [מיד] פתחו כולם ואמרו ה׳ יברך את עמו. ע״י שמ,ר פ״ח סי׳ א: ישראל לובשין לבושו של הקב״ה ומהו לבושו של הקב״ה עוז שנאמר (שם צג) לבש ה׳ עוז התאזר ונתנו לישראל שנאמר (שם כט) ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום.

74 תורה